

Categoria A

REVISTA ARHEOLOGICĂ

serie nouă _ vol. XXI _ nr. 2

Indexată în bazele de date:

SCOPUS, ERIH PLUS, DOAJ, CEEOL, ROAD, ISIFI, CiteFactor

CHIȘINĂU 2025

ISSN 1857-016X
E-ISSN 2537-6144

INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
SECȚIA PATRIMONIU ARHEOLOGIC

REVISTA ARHEOLOGICĂ

Editor-in-Chief/Redactor șef: dr. Ghenadie Sîrbu
Secretar de redacție/editorial secretary: Livia Ermurachi

Colegiul de redacție/Editorial Board

Dr. **Ludmila Bacumenco-Pîrnău** (*Chișinău/Iași*), dr. hab. **Igor Bruiako** (*Odesa*), dr. hab. **Dumitru Boghian** (*Târgu Frumos*), dr. hab. **Roman Croitor** (*Aix-en-Provence*), dr. **Lilia Dergaciov** (*Chișinău*), dr. hab. **Valentin Dergaciov** (*Chișinău*), dr. **Alexandr Diachenko** (*Kiev*), dr. **Vasile Diaconu** (*Târgu Neamț*), dr. **Mariana Gugeanu** (*Iași*), prof. dr. hab. **Svend Hansen** (*Berlin*), prof. dr. hab. **Elke Kaiser** (*Berlin*), dr. **Sergiu Matveev** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Michael Meyer** (*Berlin*), dr. **Octavian Munteanu** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Sergiu Musteață** (*Chișinău/Târgoviște*), prof. dr. hab. **Gheorghe Postică** (*Chișinău*), dr. hab. **Eugen Sava** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Sergei Skoryi** (*Kiev*), prof. dr. **Victor Spinei**, membru al Academiei Române (*București, Iași*), prof. dr. hab. **Marzena Szmyt** (*Poznan*), dr. **Nicolai Telnov** (*Chișinău*), dr. **Denis Topal** (*Chișinău*), dr. **Vlad Vornic** (*Chișinău*), dr. **Aurel Zanoci** (*Chișinău*).

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice alte materiale se vor trimite pe adresa: Colegiul de redacție al „Revistei Arheologice”, Secția Patrimoniului Arheologic, Institutul Patrimoniului Cultural, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, MD-2001, Chișinău, Republica Moldova

Рукописи, книги и журналы для обмена, а также другие материалы необходимо посылать по адресу: редакция «Археологического Журнала», Секция археологического наследия, Институт культурного наследия, бул. Штефан чел Мареша 1, MD-2001 Кишинэу, Республика Молдова

Manuscripts, books and reviews for exchange, as well as other papers are to be sent to the editorship of the “Archaeological Magazine”, Section of Archaeological Heritage, Institute of Cultural Heritage, 1 Stefan cel Mare si Sfant bd., MD-2001 Chisinau, Republic of Moldova

Toate lucrările publicate în revistă sunt recenzate de specialiști în domeniu după modelul *double blind peer-review*

Все опубликованные материалы рецензируются специалистами по модели *double blind peer-review*

All the papers to be published will be reviewed by experts according to the *double blind peer-review* model

CUPRINS – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

STUDII – ИССЛЕДОВАНИЯ – RESEARCHES

Najaf Museibli (<i>Baku</i>) Chagritepe Neolithic settlement	5
Oleksandr Bondarenko, Maksym Glibov (<i>Drohobych</i>), Mykhailo Orlyk (<i>Kropyvnytskyi</i>) Ancient Coins of the 6th – 1st Centuries BC in the Territory of Present-Day Ukraine: Current Scholarly Discourse	14
Yaroslav Onyshchuk (<i>Lviv</i>), Vasyl Ilnytskyi, Vasyl Orlyk (<i>Kropyvnytskyi</i>) The Pottery Complex of the Roman-Period Cemetery Kariv I in the Western Buh Region	27
Gheorghe Postică (<i>Chişinău</i>) Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană: stratigrafie arheologică	41

MATERIALE ŞI CERCETĂRI DE TEREN – МАТЕРИАЛЫ И ПОЛЕВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ – PAPERS AND SURVEYS

Дмитрий Кириченко, Анар Агаларзаде (<i>Baku</i>) О фрагменте кургильницы эпохи поздней бронзы – раннего железа из юго-восточного Азербайджана	56
Irina Rusu, Sorin Ignătescu (<i>Suceava</i>) New data on the Second Iron Age fortified settlement from Ibăneşti “Cetatea Măgurei”	64
Vlad Vornic, Sergiu Matveev (<i>Chişinău</i>) Vestigii din secolul al IV-lea d.Hr. descoperite la Dubna (r-nul Soroca)	75

DISCUŢII – ДИСКУССИИ – DISCUSSIONS

Ghenadie Sirbu (<i>Chişinău</i>) Reflection on the synchronisms of the Horodiştea-Gordineşti culture group in relation to other Late Eneolithic communities in Southeast Europe	87
Эльнур Лятиф оглу Гасанов (<i>Гянджа</i>) Об изучении средневекового историко-культурного наследия Гянджи на основе традиционных изделий ткачества	101
Sergiu Musteaţă (<i>Chişinău</i>) Din istoria şi istoriografia arheologiei moldoveneşti. Studiu de caz: Evul Mediu Timpuriu	107

CERCETĂRI INTERDISCIPLINARE – МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ – INTERDISCIPLINARY SURVEYS

Mykhailo Videiko, Tetyana Hoshko (<i>Kyiv</i>) Varangians on Dnipro route: a study of 10-12th century metal finds	124
---	-----

**RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CARTE –
РЕЦЕНЗИИ И КНИЖНОЕ ОБОЗРЕНИЕ – PAPER AND BOOK REVIEW**

Д.А. Топал, Грифовые кинжалы типа Иссык и акинаки востока Евразии. Алматы: НИЦИА Бегазы-Тасмола, 2024, 224 с., ISBN 978-601-7106-96-6 [Denis Topal, Pumnale-grifon de tip Issyk și akinakai din estul Eurasiei. Almaty: NITSIA Begazy-Tasmola, 2024, 223 p., ISBN 978-601-7106-96-6] (Sergiu Matveev, Chișinău)	135
Axes vs. helmets: Review on a new book about weaponry of Eurasian nomads Сергей Скорый, Роман Зимовец, Биметаллические чеканы эпохи скифской архаики <i>в Евразии.</i> Харьков: Майдан, 2025, 112 с., ISBN 978-966-372-949-7 [Sergey Skoryi, Roman Zymovets, Bimetallic pickaxes of the Scythian Archaic Period <i>in Eurasia.</i> Kharkiv: Maidan, 2025, 112 p., ISBN 978-966-372-949-7] (Denis Topal, Chișinău)	137
IN MEMOREM	
Serghei Covalenco (10.09.1960 – 09.10.2025) (Natalia Ovcearova, Chișinău)	144
LISTA ABREVIERILOR – СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ – LIST OF ABBREVIATION	146
INFORMAȚII ȘI CONDIȚIILE DE EDITARE A REVISTEI ARHEOLOGICE	147
ИНФОРМАЦИЯ И УСЛОВИЯ ИЗДАНИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА	148
INFORMATION AND CONDITION OF PUBLICATION IN THE ARCHAEOLOGICAL MAGAZINE	149

Sergiu Musteață

Din istoria și istoriografia arheologiei moldovenești. Studiu de caz: Evul Mediu Timpuriu

Key words: early medieval archaeology, Prut–Dniester region, Moldavian SSR, Soviet ideology.

Cuvinte cheie: arheologie medievală timpurie, spațiul pruto-nistrean, RSS Moldovenească, ideologie sovietică.

Sergiu Musteață

From the history and historiography of Moldovan archaeology. Case study: Early Middle Ages

The present study offers a historiographical analysis of research dedicated to the early Middle Ages (6th-13th centuries) in the Prut-Dniester region. The Soviet regime imposed the development of early medieval archaeology in the Moldavian SSR. This doctrinal framework generated distorted interpretations, constructed within a Slavo-centric paradigm that consistently minimised the contributions of the Romanised autochthonous population and reduced the region's ethnocultural diversity. The study examines the evolution of archaeological research by identifying its main stages, institutional control mechanisms, methodological tensions, and the strategies through which history was rewritten for ideological purposes. It analyses both the official lines of interpretation and the critical responses of scholars who were marginalised for their autonomous positions. Through the reassessment of archival documents, Soviet-period publications, and contributions that emerged after 1991, the study reconstructs the dynamics of archaeological research of the Prut-Dniester region during the Soviet period. Following the proclamation of the independence of the Republic of Moldova, the release of the academic environment from ideological pressure enabled the restoration of an independent, interdisciplinary and de-ideologised interpretative framework. The paper reflects this effort of epistemological reconstruction, offering a coherent interpretative model aligned with contemporary academic standards.

Sergiu Musteață

Din istoria și istoriografia arheologiei moldovenești. Studiu de caz: Evul Mediu Timpuriu

Studiul de față propune o analiză istoriografică a cercetărilor dedicate evului mediu timpuriu (secolele VI-XIII) în spațiul pruto-nistrean. Dezvoltarea arheologiei medievale timpurii în RSS Moldovenească a fost modelată de regimul sovietic. Acest cadru doctrinar a generat interpretări distorsionate, construite pe o paradigmă slavo-centrică care a minimalizat constant contribuțiile populației autohtone romanizate și a redus diversitatea etnoculturală a regiunii. Articolul examinează evoluția cercetărilor arheologice prin identificarea etapelor principale, a mecanismelor de control instituțional, a tensiunilor metodologice și a strategiilor de rescriere a istoriei în scop ideologic. Sunt analizate atât direcțiile oficiale de interpretare, cât și reacțiile critice ale unor cercetători marginalizați pentru pozițiile lor autonome. Prin reevaluarea documentelor de arhivă, a publicațiilor din perioada sovietică și a contribuțiilor apărute după 1991, studiul reconstruiește dinamica cercetărilor arheologice a spațiului pruto-nistrean din perioada sovietică. După proclamarea independenței Republicii Moldova, eliberarea mediului academic de sub presiunea ideologică a permis restabilirea unui cadru interpretativ independent, interdisciplinar și dezideologizat. Studiul de față reflectă acest efort de reconstrucție epistemologică, oferind un model interpretativ coerent, adaptat standardelor academice actuale.

Introducere

Teritoriul actual al Republicii Moldova a fost parte a statului medieval Moldova, dar anexat de către Imperiul Rus la începutul sec. XIX, ulterior cunoscut sub denumirea de Gubernia Basarabia. După destrămarea Imperiului Rus la începutul secolului al XX-lea, Basarabia devine parte a României între anii 1918-1940. Dar, în rezultatul Pactului Ribbentrop-Molotov din 1939, URSS ocupă teritoriul Basarabiei în iunie 1940 și creea-

ză Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. În contextul celui de-al Doilea Război Mondial, Basarabia revine în componența României, dar în vara anului 1944 este din nou ocupată de către sovietici. Astfel, RSS Moldovenească a existat până la dizolvarea URSS din 1991, când a fost declarat statul independent Republica Moldova.

Interesul față de siturile arheologice se atestă încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când intră în circuitul științific primele date des-

pre unele vestigii antice, dar cercetarea lor pe o scară largă a început după cel de-al Doilea Război Mondial. Astfel, în perioada sovietică, spațiul pruto-nistean a fost cercetat sub egida instituțiilor de specialitate din RSS Ucraineană (Kiev, Cernăuți, Lvov, Ivano Frankovsk, Odesa) și RSS Moldovenească (Chișinău) cu sprijinul și participarea arheologilor de la Moscova și Leningrad [Dergacev 1994, 8-10]. În prezentul articol ne vom opri mai mult asupra cercetării siturilor medievale timpurii (sec. VI-XIII) care au făcut parte dintr-un domeniu promovat la nivelul politicilor centrale, cunoscut sub denumirea de „arheologie slavă”.

Studiul istoriografiei arheologiei medievale timpurii din spațiul pruto-nistean reprezintă un demers esențial pentru înțelegerea relației dintre producția științifică, ideologie și construcția identității din acest teritoriu. În cadrul RSS Moldovenești, arheologia nu a evoluat într-un cadru autonom, ci a fost integrată într-un sistem politic care instrumentaliza cunoașterea în scopul uniformizării identitare și al consolidării unei narațiuni istorice conforme cu obiectivele regimului sovietic.

Perioada medievală timpurie, strâns legată de problematica etnogenezei, a fost supusă unor presiuni interpretative constante. Continuitatea daco-romană, element fundamental pentru istoria regiunii, nu putea fi integrată în schema ideologică oficială decât prin deformări conceptuale sau printr-o marginalizare metodică. În acest context a fost construită paradigma slavocentrică – un instrument interpretativ menit să amplifice artificial prezența și influența slavilor și, în același timp, să reducă vizibilitatea populației autohtone romanizate.

Intervenția ideologiei a determinat configurarea unui cadru epistemologic rigid, în care direcțiile de cercetare, interpretările acceptate și rezultatele publicabile erau atent supravegheate. Cenzura politică, filtrarea tematică, controlul editorial și evaluările de natură extraștiințifică au modelat profund evoluția arheologiei medievale timpurii. În consecință, întreaga producție academică a fost orientată spre confirmarea unei narațiuni prestabilite, iar pluralismul interpretativ a fost sistematic eliminat. În pofida acestor constrângeri, s-au manifestat și poziții critice, formulate de cercetători care au încercat să depășească limitele ideologice

impuse. Deși adesea marginalizați, acești autori au contribuit la conservarea unei dimensiuni autonome a cercetării și au creat premisele reevaluării post-1991.

Prăbușirea regimului sovietic și proclamarea independenței Republicii Moldova au creat condițiile pentru reconstrucția unui cadru metodologic modern, interdisciplinar și dezideologizat. Eliberarea treptată de presiunile politice a permis reevaluarea critică a publicațiilor anterioare, reanalizarea materialului arheologic și reintegrarea cercetărilor locale în circuitul academic internațional. În acest cadru, studiul de față își propune să analizeze mecanismele prin care ideologia sovietică a modelat interpretările arheologice, să identifice rupturile epistemologice și să evidențieze direcțiile de reconstrucție metodologică dezvoltate după 1991.

Nu ne propunem să enumerăm sau apreciem valoarea tuturor contribuțiilor istoriografice, considerând că acest subiect poate fi o temă a unei lucrări istoriografice speciale, dar vom evidenția anumite etape în evoluția cercetărilor și discuțiilor asupra arheologiei secolelor VI-XIII de pe teritoriul actual al Republicii Moldova, oglindind astfel stadiul diferit al cunoașterii și interpretării vestigiilor arheologice în timpul când au fost elaborate. Prin această abordare, studiul contribuie la restabilirea unei perspective academice echilibrate asupra istoriografie perioadei medievale timpurii din spațiul pruto-nistean și oferă un fundament necesar pentru formularea unor interpretări compatibile cu standardele cercetării contemporane.

Istoricul cercetărilor arheologice

Studierea evoluției arheologiei medievale timpurii în RSS Moldovenească presupune înțelegerea unui proces istoriografic complex, profund influențat de dinamica politică și de mecanismele instituționale ale regimului sovietic. Cercetările arheologice nu s-au desfășurat într-un vid epistemic, ci în interiorul unui sistem în care ideologia funcționa ca filtru al producției de cunoaștere, iar interpretările trebuiau să servească unei narațiuni istorice prestabilite. De aceea, analiza etapelor de dezvoltare a arheologiei locale nu reprezintă doar o reconstrucție cronologică, ci o investigație asupra raportului dintre știință și putere, dintre practică arheologică și constrângere doctrinară. Analiza de față nu urmărește doar

descrierea dezvoltării arheologiei, ci și explicarea mecanismelor ce au determinat orientarea ei, dezvăluind tensiunile dintre constrângerea ideologică și aspirația către rigoare științifică.

Primii ani postbelici marchează începutul instituționalizării arheologiei în RSS Moldovenească, într-un context în care autonomia locală era aproape inexistentă (fig. 1). Cercetarea se desfășura sub coordonarea strictă a centrelor academice din Moscova, Leningrad și Kiev, care stabileau temele de lucru, direcțiile interpretative și cadrele metodologice admise.

Începând cu anul 1946, arheologul kievean I.M. Samoilovski și în anul 1947 arheologul moscovit P.I. Zasurchev au început cercetarea unor zone ale spațiului pruto-nistrean. Siturile medievale timpurii descoperite, în perioada sovietică, au fost atribuite totalmente culturii slave [Zasurchev 1949, 102-103; Smirnov 1964, 248]. Una din primele așezări, unde au fost întreprinse cercetări arheologice, a fost cea de lângă satul Cobusca Veche-Valea Pădurilor, unde au fost descoperite urme de construcții din secolul al VIII-lea [Sergeev 1960, 297]. Cercetările au fost organizate sub egida Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești al Academiei de Științe a

U.R.S.S. și a Institutului Istoriei Culturii Materiale al A.Ș. a U.R.S.S., conduse de T. Passek [Rikman 1957, 110]. Din anul 1950, sub conducerea lui G.B. Fedorov, au început să fie organizate așa-numitele cercetări arheologice planificate – „slavonistrene”. Astfel, în anul 1950 în bazinele râurilor Botna și Răut au fost descoperite 22 de așezări și șase cetăți [Fedorov 1952a, 85; Fedorov 1953, 41]. Problema culturii medievale timpurii a fost până într-atât politizată, încât cercetările arheologice erau organizate centralizat sub egida partidului comunist [Fedorov 1952b, 101]. Pe parcursul anilor '50 ai secolului al XX-lea, pe lângă săpăturile arheologice au fost continuate și cercetările de suprafață. În anul 1952 au fost întreprinse săpături în cadrul așezărilor fortificate de lângă satele Echimăuți (fig. 2), Alcedar și Țareuca, care au permis datarea lor la sfârșitul secolului IX-XI [Fedorov 1953, 44]; în anii 1953-1954 a fost cercetat bazinul râului Ciorna [Markevich 1955, 143], unde au fost descoperite noi așezări medievale timpurii. În anul 1954 au fost descoperite și parțial cercetate încă nouă așezări din secolele VI-VIII de lângă satele Lopatna, Crocmaz, Săcărauca, Trebujeni, Gârbova, Răscăieți, Cobusca Veche, Cosăuți și Slobozia. Un interes deosebit au prezentat

așezările pluristratigrafice de la Lopatna (fig. 3) și Lucașeuca [Fedorov 1954, 43; Fedorov 1955, 73]. În anul 1955, campaniile arheologice au fost reorganizate în investigații arheologico-etnografice „Pruto-Nistrene” [Chebotarenko 1956, 185], care în 1958 au dus la descoperirea a noi situri arheologice medievale timpurii [Ketraru 1964, 272] și au fost inițiate cercetările așezării de la Brănești, unde a fost cercetată o suprafață de 259 m.p. Au fost cercetate 4 locuințe și descoperite urme de prelucrare a metalelor [Bashilov 1963, 382-385]. În urma investigațiilor întreprinse în 1959, în regiunea Orheiului, au fost

descoperite noi situri medievale timpurii [Byrnia, Chebotarenko 1964, 282].

La începutul anilor '60 ai secolului al XX-lea se includ în investigații și alți cercetători: I.A. Rafalovici, G.F. Cebotarenko, P.P. Birnea și Ion Hincu, care mai târziu vor conduce individual noi șantiere arheologice. În anul 1960, sub conducerea cerce-

Fig. 1. Gheorghe Smirnov, Secția de Arheologie, Academia de Științe a RSS Moldovenești, anii 1960 (fotografie oferită de Gh. Postică, păstrată în Arhiva Națională a Republicii Moldova, fotograf necunoscut).

Fig. 1. Gheorghe Smirnov, Archaeology Section, Academy of Sciences of the Moldavian SSR, 1960s (photo offered by Gh. Postică, from the National Archives of the Republic of Moldova, photographer unknown).

Fig. 2. Gheorghe Fedorov, o prelegere publică cu elevi locali, expediție arheologică la Echimăuți, 1951 (fotografie oferită de Gh. Postică din Raportul arheologic, nr. 495, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, fotograf necunoscut).

Fig. 2. Gheorghe Fedorov, a public lecture with local school children, archaeological expedition to Echimăuți, 1951 (photograph offered by Gh. Postică from the Archaeological Report, no. 495, National Museum of History of Moldova, photographer unknown).

tătoarei A.I. Meliukova, au fost efectuate primele săpături în cadrul așezării medievale de la Hansca [Meliukova 1961; Khyнку *et all.* 1971, 360-361; Khyнку 1977, 460-461], iar în anii 1962-1963, sub conducerea lui I.A. Rafalovici, a fost parțial cercetată așezarea de lângă satul Șaptebani (Hucea I) [Rafalovich 1965, 123-128]. În anul 1963 au fost cercetate zece locuințe, două cuptoare, nouă vetre și opt gropi în cadrul așezării Alcedar-*Odaia* [Rafalovich 1972, 39]. Din anul 1964 au început cercetările permanente în cadrul așezării medievale timpurii de lângă satul Hansca [Postică 1994, 9]. Între anii 1959 și 1968, sub conducerea lui G.F. Cebotarenko au fost întreprinse săpături în așezarea de la Calfa [Chebotarenko 1973]. În anul 1960-1961 a fost parțial cercetată așezarea de lângă satul Mălăieștii Vechi [Byrnia, Dergachev 1964, 221-227], iar în 1966-1967 la Pererita-*Pe Șes*. În perioada anilor 1969-1970, obiectivul cercetărilor l-a constituit o așezare de lângă satul Rudi, unde au fost descoperite urme de locuire din secolele VI-II-XII [Fedorov 1972, 143-159; Roshal', Fedorov 1973, 155-176]. În anii '70 ai secolului al XX-lea a fost deschis un nou șantier arheologic lângă satul Seliște [Rafalovich, Lapushnian 1974, 110-147] și au fost continuate săpăturile în cadrul așezării

medievale timpurii de lângă satul Hansca [Chebotarenko, Tel'nov 1983, 88-102; Postike 1985, 156-168; Tel'nov, Riaboi 1985, 105-119]. În 1973 în valea râului Prut, lângă satul Costești, în cadrul așezării de la Proscureni-*Troshsha* (*Троуша*) au fost studiate 5 locuințe și 7 gropi din secolele VI-XII [Khyнку, Titov 1974, 156-188], iar în 1975 a fost cercetată așezarea Costești [Dergachev 1982, 74-75]. Pe o suprafață de circa 1.200 m.p. a fost cercetată în anii 1978-1979 așezarea Hligeni-*La Șanț* (Hligeni V) [Gol'tseva 1979, 485; Gol'tseva 1980, 402; Gol'tseva, Kashuba 1995, 3-4]. În anul 1981 au fost cercetate șase locuințe din secolele VII-VIII în cadrul așezării Gordinești I, iar o locuință sincronică a fost cercetată la Corpaci-*Stația Electrică* [Tel'nov 1985b, 91-105]. Urme de locuire din secolele VIII-IX au fost cercetate în anul 1981, în cadrul așezărilor Ivancea-*Cotul Iazului* și Brănești-*Valea Budăi* [Vlasenko 1985, 141-152]. La începutul anilor '80 au fost cercetate un șir de locuințe și complexe de producție în cadrul așezărilor de lângă satul Rudi [Beilekchi *et all.* 1983, 179-180; Beilekchi 1986, 96-115].

Un bogat material din secolele VIII-IX a fost ridicat din cadrul așezării Trebujeni-*Scoc*, sub conducerea lui N.P. Telnov. În decurs de șapte cam-

Fig. 3. Gheorghe Fedorov și Ion Hîncu, săpături arheologice la Lopatna, 1954 (fotografie oferită de Gh. Postică din arhiva personală a lui Ion Hîncu, fotograf necunoscut).

Fig. 3. Gheorghe Fedorov and Ion Hîncu, archaeological excavations at Lopatna, 1954 (photo offered by Gh. Postică from Ion Hîncu's personal archive, photographer unknown).

panii a fost săpată o suprafață de circa 9.360 m.p. [Tel'nov 1983a; 1983b, 416-417; 1984; 1985a; 1986; 1987b; 1987c]. În 1985 au fost cercetate două locuințe cu cuptor în cadrul așezării fortificate de lângă satul Răciula [Vlasenko 1990], încadrată cronologic în secolele VIII-X. Între anii 1986 și 1988, sub conducerea lui Ion Tentiuc, a fost cercetată așezarea Durlăști-Valea Babei [Tentiuc 1988, 77-78; Tentiuc 1994, 253-269], unde au fost săpate 19 locuințe, dintre care 11 sunt din secolele VIII-X.

În anul 1988 au fost întreprinse cercetări în cadrul așezării medievale timpurii de la Păhărnici-Petruha [Postică 2021], în anul 1989 la Molești-Râpa Adâncă [Tentiuc 2012], iar în anii 1990-1991 la Hansca-Limbari Căprăria [Postică 2023]. După anul 1991 urmează o altă perioadă în arheologia moldovenească cu alte provocări care merită a fi discutate într-un studiu aparte. Astfel, până în prezent pe teritoriul Republicii Moldova sunt cunoscute **210** situri arheologice medievale timpurii, dintre care doar **28** au fost cercetate parțial, printre care se evidențiază investigațiile extinse de la Calfa, Alcedar, Echimăuți, Hansca, Hligeni, Molești, Păhărnici și Trebujeni.

În cele din urmă constatăm că, în prima perioadă agenda de cercetare privilegia studiarea

vestigiiilor atribuite „slavilor timpurii”, conform strategiei ideologice de consolidare a narativului unității est-slave. Colectarea datelor era orientată spre confirmarea ipotezelor oficiale, ceea ce limita producerea unor interpretări originale. Contribuțiile cercetătorilor moldoveni, atunci când existau, aveau un impact redus și erau rar valorizate în literatura științifică a epocii.

Începând cu sfârșitul anilor '70 ai secolului al XX-lea, presiunea ideologică asupra cercetării se intensifică. Accentele materialist-istorice devin obligatorii, iar cadrele interpretative sunt și mai strict delimitate. Cultura materială medievală timpurie este reinterpretată sistematic prin prisma „matricei slave”, transformând descoperirile arheologice în argumente politice.

Astfel, acumularea materialului arheologic accentuează tensiunile dintre interpretările oficiale și realitățile stratigrafice. Tot mai mulți cercetători observă discrepanțele dintre narațiunea slavo-centrică impusă și evidențele arheologice care confirmau persistența unor comunități romanizate și caracterul multicultural al regiunii. Această perioadă este marcată de începutul unor dezbateri metodologice, adesea neoficiale, care vor constitui fundamentul criticilor post-1991.

Istoriografia problemei

Arheologia, precum și alte științe, au fost și rămân influențate de factorii politici. Astfel, disputele de pe arena politică europeană privind repartizarea sferelor de influență și pretențiile teritoriale au avut un impact direct asupra evoluției istoriografiei încă din perioada medievală. Secolul XX nu a fost o excepție de la acest capitol. Polemica din istoriografie pe marginea unor realități istorice aflate la intersecția intereselor politice din spațiul pruto-nistean a rămas în continuare influențată de realitățile sociale și politice din regiune. După anexarea Basarabiei de către URSS, regimul comunist a pornit o ofensivă culturală agresivă în ceea ce privește istoria și arheologia acestei regiuni. Politizarea arheologiei de către autoritățile comuniste a adus prejudiciu major acestei științe. Impactul acestor implicații, atât în republicile unionale sovietice, cât și în alte state socialiste [Curta 1994, 270; Anghelinu 2003] au condus la oprirea fizică și cenzura științifică a celor care au refuzat să se conducă de principiile ideologiei marxist-leniniste (limbajul transformărilor revoluționare, noile criterii de periodizare, concluziile în spiritul doctrinei comuniste etc.). Astfel, studierea perioadei secolelor VI-XII din regiunile pruto-nistrene a reprezentat un obiect constant de cercetare al istoriografiei sovietice începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea. Un interes deosebit s-a manifestat față de impactul asupra arealului a migratorilor veniți din regiunile de răsărit ale Europei și din Asia (avari, slavi, bulgari, unguri, etc.).

Cercetarea siturilor arheologice și, respectiv, numărul și caracterul publicațiilor privind realitățile istorice din Evul Mediu timpuriu în spațiul pruto-nistean evidențiază trei perioade: **I** – sfârșitul anilor '40-anii '60 ai secolului al XX-lea; **II** – anii '70-'80 ai secolului al XX-lea și **III** – anii '90 ai secolului al XX-lea.

I. Pentru prima perioadă (anii '40-anii '60 ai secolului al XX-lea) este caracteristică inițierea investigațiilor arheologice în spațiul pruto-nistean, în special coordonate de arheologi de la Moscova, Leningrad și Kiev. Primii arheologi sovietici care au inițiat investigațiile în spațiul pruto-nistean au fost I.M. Samoïlovski, P.I. Zasurcev¹, G.D. Smir-

1. Pe baza rezultatelor periegezelor din anul 1947 și a materialului ceramic colectat de pe suprafața siturilor descoperite, arheologul moscovit P.I. Zasurcev atribuie aceste așezări, fără o argumentare convingătoare, exclusiv slavilor [vezi Zasurchev 1949, 102-103].

nov și G.B. Fedorov². Începând cu anul 1950 sunt organizate anual în RSS Moldovenească expedițiile slavo-nistrene ale Academiei de Științe a URSS conduse de arheologul G.B. Fedorov, care în rezultatul activității sale devine așa-numitul „părintele arheologiei slave din Moldova” [Postică 2007, 33]. Astfel, G.B. Fedorov aprecia ceramica și perioada sec. VI – începutul sec. IX – *ranneslavianskaia* (slavă timpurie), iar cea din sec. IX-XI – *drevnerusskaia* (veche rusă) [Fedorov 1960, 180-181], arătând asemănările ei pe arii geografice întinse (Polonia, Cehia, Slovacia, Bulgaria, Ucraina, RSS Moldovenească etc.) [Fedorov 1960, 222]. Totodată, G.B. Fedorov și L.L. Polevoi au elaborat un studiu de sinteză privind arheologia în România, în care au abordat și perioada secolelor VIII-IX, atribuind cultura materială din Moldova și regiunile de est ale Munteniei (Hlincea I) slavilor de răsărit [Fedorov, Polevoi 1973, 300]. La finele anilor '40-anii – începutul anilor '50 ai secolului al XX-lea, în baza deciziei Plenarei a XIII-a a Comitetului Central al Partidului Comunist din 1947 s-a elaborat prima lucrare de „Istoria Moldovei”. În 1949 lucrarea *Kurs istorii Moldaviei*, se aborda istoria spațiului dintre Prut și Nistru din cele mai vechi timpuri până la Revoluția Socialistă din octombrie. În perioada medievală timpurie se menționa prezența elementelor romanice și slave, care împreună au stat la baza formării „poporului moldovenesc” [KIM 1949]. După recenzarea lucrării de către specialiști din diverse centre academice din URSS, lucrarea a fost redactată și publicată într-un alt format și cu noi abordări, bazate pe principiile teoriei marxist-leniniste, privind realitățile etnice din a doua jumătate a mileniului I, care practic a pus bazele așa-numitei teorii a celor *două popoare est-romanice* [IM 1951; IM 1965]. Ideile enunțate în acest volum au fost preluate în compendiul de istorie a RSSM din 1984 și în primul volum al ediției noi de istorie a RSSM din 1987 [IMSSR 1987, 33-47].

II. A doua perioadă (anii '70-'80 ai secolului al XX-lea) se caracterizează prin lărgirea cercetărilor, în special, sub conducerea arheologilor din

2. G.B. Fedorov a organizat începând cu anul 1950 mai multe șantiere arheologice cu participarea numeroasă a arheologilor și studenților din Moscova și Chișinău. G.B. Fedorov atribuia așezările descoperite slavilor, argumentând aceasta prin asemănarea lor cu cele din anumite regiuni ale Ucrainei și Rusiei. În total, G.B. Fedorov a publicat peste 40 de articole despre așezările și cultura slavă din spațiul pruto-nistean; autorul încearcă să susțină apariția slavilor în aceste regiuni începând cu secolele II-IV.

Chișinău. I.A. Rafalovici³, L.L. Polevoi și G.F. Cebotarenko încadrează integral siturile din a doua jumătate a mileniului I, descoperite pe teritoriul RSSM în aria culturii slave. Descoperirile din așezarea Trebujeni-Scoc, raionul Orhei și încercările de generalizare ale culturii materiale din secolele VIII-X din spațiul pruto-nistean realizate de N. Telnov nu au ieșit din acest cadru [Tel'nov 1987a, 58-67]. Unii arheologi au încercat să demonstreze legătură între cultura Sântana de Mureș-Černjahov cu cultura slavilor din secolele VI-VII din regiunile carpa-to-dunărene [Rikman 1954, 51-58; Rafalovich, Rikman 1965, 42-49]. E.A. Rikman, pe baza materialelor arheologice a încercat să evidențieze și anumite trăsături ale populației romanizate din regiunile de la nordul Dunării de Jos din mileniu I [Rikman 1973, 51-59; 1974; 1975; 1976a, 27-30; 1976b, 23-244; 1978]. Dar, în anul 1975 I.A. Rafalovici publică un alt studiu prin care evidențiază dominația slavilor în regiunile carpa-to-dunărene, lipsa populației locale romanizate și influența Bizantină modestă asupra acestor zone [Rafalovich 1975, 17]. De fapt, I.A. Rafalovici preia în cea mai mare parte afirmațiile sale publicate în anul 1972 în monografia *Slavii secolelor VI-IX din Moldova* unde arată prezența exclusiv slavă în regiunile pruto-nistrene [Rafalovich 1972].

În anii '70 ai secolului al XX-lea crește numărul implicațiilor și directivelor partidului comunist privind arheologia slavă. În 1975 la cea de șasea ședință a Consiliului științific pentru studierea complexă a legăturilor slavo-volohe și formarea poporului moldovenesc s-a constatat că în spațiul pruto-nistean romanizarea nu a avut loc și cultura balcano-dunăreană se atribuie populației slave. În același an, I. Bodiul, primul secretar al Partidului Comunist al Moldovei trimite la Moscova un Memoriu secret privind punctul de vedere al istoriografiei românești pe marginea originii popoarelor dunărene și continuității națiunii române [Moroi 2023, 139]. Ca urmare, la începutul anului 1976, la ședința Biroului Comitetului Central al PCM este discutată Hotărârea CC al PCUS privind măsurile suplimentare în domeniul muncii ideologice în legătură cu intensificarea propagandei naționaliste române ce lezează interesele URSS prin care se încuraja respingerea „fal-

sificărilor” venite, în special din România. În baza acestei hotărâri în RSS Moldovenească au fost inițiate câteva proiecte: publicarea în limba rusă a lucrării *Moldovenii*, actualizarea și republicarea studiului semnat de academicianul A. Grecul *Înflorirea națiunii socialiste moldovenești* și elaborarea monografiilor *Formarea națiunii burgheze moldovenești și Etnogeneza poporului moldovenesc și slavii* [Moroi 2023, 139]. În cadrul seriei de lucrări Harta arheologică a RSSM, G.B. Fedorov și G.F. Cebotarenko dedică volumul 6 „siturilor slavilor vechi din secolele VI-XIII” [Fedorov, Chebotarenko 1974], care deși conține o serie de erori, prezintă repertoriul siturilor arheologice medievale timpurii cunoscute la acea vreme pe teritoriul RSS Moldovenească. Ideea apartenenței culturii materiale din secolele VI-IX doar comunităților slave a rămas în continuare predominantă [Rafalovich 1971, 59-118; Rafalovich 1974, 81-108; Rafalovich 1983, 31-49; Polevoi 1972, 46-91]. Atât G.B. Fedorov [Fedorov, Negrusha 1979, 48-56], cât și G.F. Cebotarenko⁴ evidențiază două grupuri cultural-etnice în spațiul pruto-nistean, Luka Rajkoveckaja, ce ar fi aparținut slavilor de est și cea Balcano-dunăreană a slavilor de sud veniți de pe teritoriul hanatului bulgar [Chebotarenko 1979, 86-105; Chebotarenko 1980, 84]. Ideea apartenenței acestor teritorii hanatului bulgar este pe larg susținută de istoriografia bulgară din această perioadă [Angelov 1971; Angelov 1980]. Unii arheologi ucraineni nu susțin ideea apartenenței așezărilor din sudul spațiului pruto-nistean, hanatului bulgar și le atribuie ulicilor și tivertilor, care au intrat în secolul al X-lea în componența Rusiei Kievene [Smilenko, Kozlov 1985, 119-136; Smilenko, Kozlovskii 1987a, 67-83; Smilenko, Kozlovskii 1987b, 98-121; Smilenko 1991, 166-185]. S.A. Pletneva încadrează siturile arheologice din partea de sud a spațiului dintre Prut și Nistru în aria culturii Saltovo-Majack [Pletneva 1981, 75-77; Pletneva 1982].

În această perioadă apar arheologi, care optează pentru prezența și continuitatea populației romanice în spațiul pruto-nistean. Pionierul acestei tendințe a fost I. Hîncu, care a evidențiat anumite particularități ale culturii materiale, legate de existența populației autohtone romanice [Khyunku

3. I.A. Rafalovici, unul dintre elevii lui G.B. Fedorov, a publicat o monografie și peste 20 articole despre așezările și trăsăturile culturii slave din interfluviul Prut și Nistru.

4. G.F. Cebotarenko, alt elev al lui G.B. Fedorov, susține că în Evul Mediu timpuriu spațiul pruto-nistean a fost locuit exclusiv de slavi.

1964, 37-38; Khyнку 1971, 119-179; Khyнку 1974, 127-150; Khyнку 1976, 224-231], lucru pentru care a avut de suferit din cauza politicii culturale totalitare a regimului sovietic [Byrnia, Rafalovich 1978, 67-75; Postică 2007, 37; Moroi 2023, 141-142]. I. Hîncu consideră că elementele culturii slavilor de răsărit se concentrează în spațiul dintre Răut și Nistru, iar în restul regiunilor pruto-nistrene era răspândită în secolele X-XII cultura balcano-dunăreană, ce aparținea unei populații romanice [Khyнку 1971, 166]. În anul 1977 I. Hîncu a prezentat un nou studiu monografic privind teritoriul RSSM în perioada secolelor X-XIV prin care evidenția locul și rolul comunităților romanice în contextul unei societăți multiculturale (fig. 4). Dar, colegii de la Chișinău susținuți de cei de la Moscova au folosit instrumentele cenzurii și au blocat publicarea acestei cărți, iar Ion Hîncu a fost învinuit de naționalism, antislaivism și antiștiință [Postică 2007, 38].

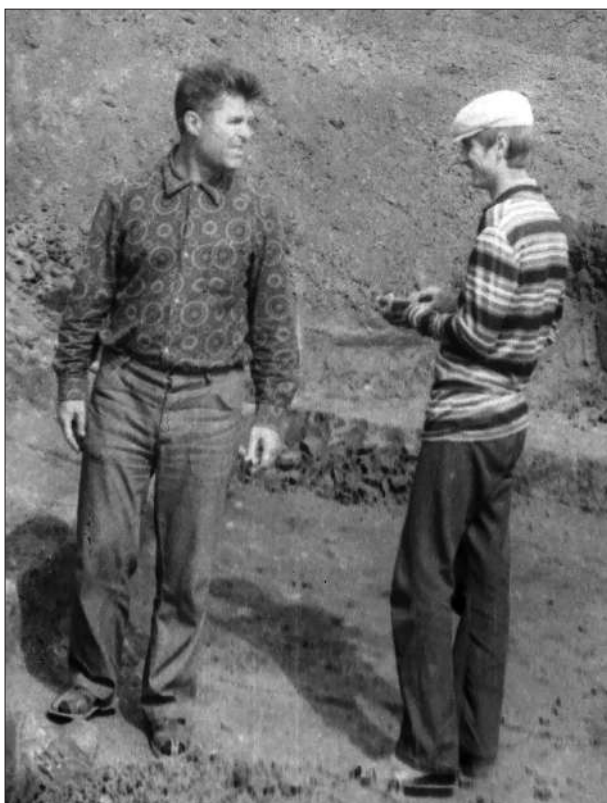
Fig. 4. Ion Hîncu și etnograful Valentin Zelenciuc, Elena Postolachi, Secția de Etnografie, Academia de Științe a RSS Moldovenești, anii 1970 (fotografie oferită de Gh. Postică din arhiva personală a lui Ion Hîncu, fotograf necunoscut).

Fig. 4. Ion Hîncu and ethnographers Valentin Zelenciuc, Elena Postolachi, Section of Ethnography, Academy of Sciences of the Moldavian SSR, 1970s (photo offered by Gh. Postică from Ion Hîncu's personal archive, photographer unknown).

În a doua jumătate a anilor '70 – anii '80 ai secolului al XX-lea P.P. Bîrnea și I.A. Rafalovici inversează realitățile istorice și susțin că slavii sunt o populație băștinașă în regiunile pruto-nistrene, iar comunitățile romanice au ajuns aici din alte regiuni [Byrnia, Rafalovich 1978]. La începutul anilor '80 ai secolului al XX-lea atât I. Hîncu cât și Gh. Postică (fig. 5) încearcă să înlocuiască conceptele de „cultura slavă timpurie”, „așezări slave timpurii”, „ceramică slavă timpurie” cu noțiuni mai neutre, precum ar fi „cultura medievală timpurie”, „așezări medievale timpurii”, „ceramică medievală timpurie” etc. [Postike 1985].

III. În ce-a de-a treia perioadă (anii '90 ai secolului al XX-lea) au fost depistate și, respectiv, cercetate mai puține așezări arheologice, cauza constituind impactul condițiilor specifice perioadei de tranziție asupra finanțării instituțiilor de cercetare de la noi din republică. Cu toate acestea, în ultimii ani au apărut mai multe lucrări care contribuie la reconstituirea realității istorice din evul mediu timpuriu, în special studiile arheologilor I. Hîncu [Hîncu 1992, 99-107; 1993a; 1993b; 1995; 1996a; 1996b, 217-231; 1997, 125-132; 1998a, 29-34; 1998b, 5-18; 1999, 27-39; Khyнку 1992], Gh. Postică [Postică 1994; 1995; 1996, 207-215; 1997, 117-132; 1999a, 329-364; 1999b, 268-279], N. Telnov [Tel'nov 1991a, 145-165; 1991b, 87-69; 1991c, 53-63; 1997a, 184-189; 1997b, 246-251; 1999, 313-327; Telnov 1994, 31-40], R. Rabinovici [Rabinovich 1990, 51-57; 1991a, 99-109; 1991b, 63-68; 1997; 1999a, 262-274, 1999b, 357-378; Rabinovich, Gukin 1991, 205-224; Rabinovich, Riabtseva 1997, 236-245]. Subiectul principal în aceste lucrări a rămas a fi polemica privind atribuirea etnică a descoperirilor arheologice medievale timpurii din spațiul pruto-nistrean.

În ultimele două decenii au fost elaborate o serie de monografi prin care s-a încercat reevaluarea și analiza critică a resurselor arheologice și istoriografice privind spațiul pruto-nistrean în perioada medievală timpurie. În anul 1998 Igor Corman își publică teza de doctorat dedicată realităților arheologice din spațiul pruto-nistrean în secolele V-VII prin care reia în discuție rezultatele cercetărilor din perioada sovietică. Deși autorul justifică în partea introductivă necesitatea reluării în discuție a moștenirii arheo-

Fig. 5. Ion Hîncu, Gheorghe Postică, săpături arheologice la Hansca, 1974 (fotografie oferită de Gh. Postică din arhiva personală a lui Ion Hîncu, fotograf necunoscut).

Fig. 5. Ion Hîncu, Gheorghe Postică, archaeological excavations at Hansca, 1974 (photo offered by Gh. Postică from Ion Hîncu's personal archive, photographer unknown).

logice medievale timpurii prin faptul că acestea au fost atribuite forțat, exclusiv slavilor, dar o analiză critică a istoriografiei perioadei totalitare lipsește [Corman 1998]. În continuarea acestui proiect, în anul 2005 subsemnatul publică lucrarea *Populația spațiului pruto-nistean în secolele VIII-IX* [Musteață 2005].

Studiul monografic semnat de prof. Gheorghe Postică este o sinteză întregii perioade prin care se arată potențialul arheologic al regiunilor pruto-nistrene descoperit și cercetat în mare parte în perioada sovietică. Astfel, avem astăzi o claritate a repertoriului siturilor arheologice și o reevaluare a rezultatelor cercetărilor încadrate în câteva etape: 1946-1960, 1960-1977, 1977-1991 și 1991-2006 [Postică 2007, 32-47].

Istoricul Ion Țurcanu face o analiză a istoriografiei privind relațiile populației romanice din regiunile est-carpătice cu slavii în a doua jumătate a mileniului I dintr-o perspectivă comparativă: is-

toriografia sovietică, rusă, românească și occidentală [Țurcanu 2021].

Concluzii

Realitățile medievale timpurii din spațiul pruto-nistean au preocupat pe mulți oameni de știință din URSS. Majoritatea studiilor se concentrează asupra câtorva direcții prioritare: încadrarea culturală și etnică a descoperirilor arheologice, impactul neamurilor migratoare asupra habitatului băștinaș, continuitatea de locuire a populației autohtone etc. Pe marginea acestor subiecte s-au scris mai multe lucrări, însă nu s-a găsit un numitor comun asupra problemelor cheie privind particularitățile comunităților autohtone și relațiile lor cu populațiile vecine și cu migratorii.

Analiza etapelor de dezvoltare a arheologiei medievale timpurii în RSS Moldovenească evidențiază caracterul profund dependent al cercetării de structurile ideologice ale regimului sovietic. În perioada postbelică, arheologia a funcționat sub control metodologic extern, fără autonomie conceptuală locală. Extinderea investigațiilor din anii 1960-1970 a adus acumulări importante de date, dar și primele tensiuni între interpretările oficiale și realitățile arheologice. În anii 1970-1991 presiunea ideologică s-a intensificat, însă tot atunci au apărut forme articulate de rezistență epistemică în rândul unor cercetători care au contestat narațiunile impuse.

Privită în ansamblu, evoluția arheologiei în RSSM până în 1991 reprezintă un proces tensionat, marcat de interferența permanentă dintre știință și ideologie. Aceste condiționări explică necesitatea profundelor reevaluări metodologice care vor caracteriza perioada post-independență și vor permite reconstrucția unui cadru interpretativ modern.

Odată cu obținerea independenței Republicii Moldova, arheologia medievală timpurie intră într-o nouă etapă, marcată de desprinderea de paradigma sovietică și recuperarea istoriei abuzate de regimul comunist. Eliberarea de presiunea ideologică permite reevaluarea critică a interpretărilor anterioare, corectarea distorsiunilor și valorificarea contribuțiilor care fuseseră ignorate. Această perioadă este caracterizată prin dezvoltarea unor direcții de cercetare interdisciplinare, integrarea tehnologiilor moderne (GIS, analize antropologi-

ce avansate, tipologii complexe) și intensificarea colaborărilor internaționale. Dar, tema dată merită a fi abordată într-un studiu separat.

* Articolul este realizat în cadrul Programului de cercetare 170101: *Cercetarea și valorificarea*

patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene (2024-2027). Tema: 6. *Situri și culturi din epoca medievală. Repertoriu, analiză, recomandări*, finanțat de către Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova.

Bibliografie

Angelov 1971: D. Angelov, *Образование на българската народност*. (Sofia 1971) // Д. Ангелов, *Образование на българската народност*. (Sofia 1971).

Angelov 1980: D. Angelov, *Die Entstehung des bulgarischen Volkes*. (Berlin 1980).

Anghelinu 2003: M. Anghelinu, *Note privind impactul marxismului în teoria și practica arheologiei presitorice române*. *Cercetări Arheologice*, XII, 2003, 275-303.

Bashilov 1963: B.A. Bashilov, *Ranneslavianskoe zhilishshe na poselenii u s. Hanska v Moldavii*. In: (B.A. Rybakov ot.red.) *Materialy i Issledovaniya po Arkheologii SSSR 108*, (Moskva-Leningrad 1963), 382-385 // Б.А. Башилов, *Раннеславянское жилище на поселении у с. Ханска в Молдавии*. В сб.: (B.A. Рыбаков от.ред.) *Материалы и Исследования по Археологии СССР 108*, (Москва-Ленинград 1963), 382-385.

Beilekchi 1986: V.S. Beilekchi, *Raskopki slavianskogo poseleniia Rud' v 1981-1982 gg.* In: (I.A. Borziak ot.red.) *Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1982 g.*, (Kishinev 1986), 96-115 // В.С. Бейлекчи, *Раскопки славянского поселения Рудь в 1981-1982 гг.* В сб.: (И.А. Борзиак от.ред.) *Археологические исследования в Молдавии в 1982 г.*, (Кишинев 1986), 96-115.

Beilekchi et all. 1983: V.S. Beilekchi, N.P. Tel'nov, I.G. Vlasenko, *Raskopki slavjanskogo poseleniia Rud'-XX v 1980 g.*, In: (V.A. Dergachev, I.A. Borziak ot.red.) *Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1979-1980 gg.*, (Kishinev 1983), 171-183 // В.С. Бейлекчи, Н.П. Тельнов, И.Г. Власенко, *Раскопки славянского поселения Редь-XX в 1980 г.* В сб.: (B.A. Дергачев, И.А. Борзиак от.ред.) *Археологические исследования в Молдавии в 1979-1980 гг.*, (Кишинев 1983), 171-183.

Byrnia, Chebotarenko 1964: P.P. Byrnia, G.F. Chebotarenko, *Materialy k arkheologicheskoi karte Moldavii (itogi razvedochnykh rabot 1959 g.)*, In: (V.S. Zelenchuk et all. red.koll.) *Materialy i issledovaniia po arkheologii i etnografii Moldavskoi SSR*, (Kishinev 1964), 282 // П.П. Бырня, Г.Ф. Чеботаренко, *Материалы к археологической карты Молдавии (итоги разведочных работ 1959 г.)*. В сб.: (B.C. Зеленчук и др. ред.колл.) *Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР*, (Кишинев 1964), 282.

Byrnia, Dergachev 1964: P.P. Byrnia, V.A. Dergachev, *Ranneslavianskoe selishshe "Starye Malaeshty"*. In: (V.S. Zelenchuk et all. red.koll.) *Materialy i issledovaniia po arkheologii i etnografii Moldavskoi SSR*, (Kishinev 1964), 221-227 // П.П. Бырня, В.А. Дергачев, *Раннеславянское селище «Старые Малаешты»*. В сб.: (B.C. Зеленчук и др. ред.колл.) *Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР*, (Кишинев 1964), 221-227.

Byrnia, Rafalovich 1978: P.P. Byrnia, I.A. Rafalovich, *Problemy mestnogo naseleniia dnestrovsko-prutskogo mezhdurech'ia X-XII vv. i balkano-dunaiskaia kul'tura*. In: (Ia.S. Grosul gl.red.) *Izvestiia Akademii Nauk MSSR, Serii Obshchestvennykh nauk 2*, (Kishinev 1978), 67-75. // П.П. Бырня, И.А. Рафалович, *Проблема местного населения Днестровско-Прутского междуречья X-XII вв. и балкано-дунайская культура*. В сб.: (Я.С. Гросул гл.ред.) *Известия Академии Наук МССР, Серия Общественных наук 2*, (Кишинев 1978), 67-75.

Chebotarenko 1956: G.F. Chebotarenko, *Arkheologicheskie raskopki na territorii MSSR v 1955 g.* In: (N.A. Dimo ot.red.) *Izvestiia Moldavskogo Filiala Akademii Nauk SSSR 4 (31)*, (Kishinev 1956), 181-187 // Г.Ф. Чеботаренко, *Археологические раскопки на территории МССР в 1955 г.* В сб.: (Н.А. Димо от.ред.) *Известия Молдавского Филиала Академии Наук СССР 4 (31)*, (Кишинев 1956), 181-187.

Chebotarenko 1973: G.F. Chebotarenko, *Kalfa – gorodishshe VIII-X vv. na Dnestre*. (Kishinev 1973) // Г.Ф. Чеботаренко, *Калфа – городище VIII-X вв. на Днестре*. (Кишинев 1973).

Chebotarenko 1979: G.F. Chebotarenko, *K voprosu ob etnicheskoi prinadlezhnosti balkano-dunaiskoi kul'tury v iuzhnoi chasti Prutsko-Dnestrovskogo mezhdurech'ia*. In: (V.V. Ivanov, V.D. Koroliuk ot.red.) *Etnicheskaia istoriia vostochnykh romantsev (drevnost' i srednie veka)*, (Moskva 1979), 86-105 // Г.Ф. Чеботаренко, *К вопросу об этнической принадлежности балкано-дунайской культуры в южной части Прутско-Днестровского между-*

речья. В сб.: (В.В. Иванов, В.Д. Королюк от.ред.) Этническая история восточных романцев (древность и средние века), (Москва 1979), 86-105.

Chebotarenko 1980: G.F. Chebotarenko, Pamiatniki iuzhnykh slavian v dnestrovsko-prutskom mezhdurech'e. In: Tezisy dokladov sovetskoj delegatsii na IV Mezddunarodnom kongresse slavianskoj arheologii, (Moskva 1980), 84 // Г.Ф. Чеботаренко, Памятники южных славян в днестровско-прутском междуречье. В сб.: Тезисы докладов советской делегации на IV Международном конгрессе славянской археологии, (Москва 1980), 84.

Chebotarenko, Tel'nov 1983: G.F. Chebotarenko, N.P. Tel'nov, Issledovaniia iuzhnoslavianskoj ekspeditsii v 1979 g. In: (V.A. Dergachev, I.A. Borziak ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1979-1980 gg., (Kishinev 1983), 88-102 // Г.Ф. Чеботаренко, Н.П. Тельнов, Исследования южнославянской экспедиции в 1979 г. В сб.: (В.А. Дергачев, И.А. Борзиак от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1979-1980 гг., (Кишинев 1983), 88-102.

Corman 1998: I. Corman, Contribuții la istoria spațiului pruto-nistean în epoca evului mediu timpuriu (sec. V-VII d.Chr.). (Chișinău 1998).

Curta 1994: Fl. Curta, The changing image of the Early Slavs in the Romanian historiography and archaeological literature. A critical survey. Südost-Forschungen, Band 53, 1994, 225-310.

Dergacev 1994: V. Dergacev, Arheologia Republicii Moldova. Retrospectivă istorică. Thraco-Dacica XV, 1-2, 1994, 7-18.

Dergachev 1982: V.A. Dergachev, Materialy raskopok arkheologicheskoj ekspeditsii na Srednem Prute (1975-1976). (Kishinev 1982) // В.А. Дергачев, Материалы раскопок археологической экспедиции на Среднем Пруте (1975-1976). (Кишинев 1982).

Fedorov 1952a: G.B. Fedorov, Rabota slaviano-dnestrovskoi ekspeditsii. Kratkie Soobshsheniia Instituta Istorii Material'noi Kul'tury Akademii Nauk SSSR XLIV, 1952, 83-92 // Г.Б. Фёдоров, Работа славяно-днестровской экспедиции. Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры Академии Наук СССР XLIV, 1952, 83-92.

Fedorov 1952b: G.B. Fedorov, Slaviane Podnestrov'ia, (K itogam rabot Slaviano-Dnestrovskoi ekspeditsii v 1951 g.). Vestnik Akademii Nauk SSSR 2, 1952, 92-101 // Г.Б. Фёдоров, Славяне Поднестровья (К итогам работ Славяно-Днестровской экспедиции в 1951 году). Вестник Академии Наук СССР 2, 1952, 92-101.

Fedorov 1953: G.B. Fedorov, Slavianskie gorodishsha v Moldavii (k itogam rabot Moldavskoi arheologicheskoj ekspeditsii v 1952 g.). Vestnik Akademii Nauk SSSR 4, 1953, 43-51 // Г.Б. Фёдоров, Славянские городища в Молдавии (К итогам работ Молдавской археологической экспедиции в 1952 году). Вестник Академии Наук СССР 4, 1953, 43-51.

Fedorov 1954: G.B. Fedorov, Drevnie Slaviane v Moldavii (K itogam rabot Moldavskoi arheologicheskoj ekspeditsii v 1953-1954 godakh). Vestnik Akademii Nauk SSSR 12, 1954, 35-43 // Древние славяне в Молдавии (К итогам работ Молдавской археологической экспедиции в 1953-1954 годах). Вестник Академии Наук СССР 12, 1954, 35-43.

Fedorov 1955: G.B. Fedorov, Drevnie Slaviane v Moldavii. In: ((N.A. Dimo ot.red.) Izvestiia Moldavskogo Filiala Akademii Nauk SSSR 5 (25), (Kishinev 1955), 73-83 // Г.Б. Фёдоров, Древние славяне в Молдавии. В сб.: (Н.А. Димо от.ред.) Известия Молдавского Филиала Академии Наук СССР 5 (25), (Кишинев 1956), 73-82.

Fedorov 1960: G.B. Fedorov, Naselenie Prutsko-Dnestrovskogo mezhdurech'ia v I tysiacheletie n.e. Materialy i Issledovaniia po Arkheologii SSSR 89, (Moskva-Leningrad 1960) // Г.Б. Фёдоров, Население Прутско-Днестровского междуречья в I тысячелетии н.э. Материалы и Исследования по Археологии СССР 89, (Москва-Ленинград 1960).

Fedorov 1972: G.B. Fedorov, Drevnerusskoe poselenie na severe Moldavii. In: (I.A. Rafalovich ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1968-1969 gg., (Kishinev 1972), 143-159 // Г.Б. Фёдоров, Древнерусское поселение на севере Молдавии. В сб.: (И.А. Рафалович от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1968-1969 гг., (Кишинев 1972), 143-159.

Fedorov, Negrusha 1979: G.B. Fedorov, V.M. Negrusha, Slaviane i balkano-dunaiskaia arkheologicheskaia kul'tura. In: (D.F. Markov red.) Kompleksnye problemy istorii i kul'tury narodov tsentral'noi i iugo-vostochnoi Evropy. Itogi i perspektivy, (Moskva 1979), 48-56 // Г.Б. Фёдоров, В.М. Негруша, Славяне и балкано-дунайская археологическая культура. В сб.: (Д.Ф. Марков ред.) Комплексные проблемы истории и культуры народов центральной и юго-восточной Европы. Итоги и перспективы, (Москва 1979), 48-56.

Fedorov, Polevoi 1973: G.B. Fedorov, L.L. Polevoi, Arkheologiia Rumynii, (Moskva 1973) // Г.Б. Фёдоров, Л.Л. Полевой, Археология Румынии, (Москва 1973).

Gol'tseva 1979: N.V. Gol'tseva, Raskopki slavianskogo poseleniia VIII-X vv. Glinzheny V. Arkheologicheskie Otkrytiia v 1978 g., 1979, 485 // Н.В. Гольцева, Раскопки славянского поселения VIII-X вв. Глинжены V. Ар-

хеологические открытия в 1978 г., 1979, 485.

Gol'tseva 1980: N.V. Gol'tseva, Raskopki slavianskogo poseleniia VIII-X vv. Glinzheny V. Arkheologicheskie Otkrytiia v 1979 g., 1980, 402 // Н.В. Гольцева, Раскопки славянского поселения VIII-X вв. Глинжены V. Археологические открытия в 1979 г., 1980, 402.

Gol'tseva, Kashuba 1995: N.V. Gol'tseva, M.T. Kashuba, Glinzhen' II. Mnogosloinyi pamiatnik Srednego Podnestrov'ia. (Tiraspol' 1995) // Н.В. Гольцева, М.Т. Кашуба, Глинжень II. Многослойный памятник Среднего Поднестровья. (Тирасполь 1995).

Hîncu 1992: I. Hîncu, Tiverții și ulicii în spațiul Carpato-Nistrean", In: (A. Petrencu ed.), Probleme actuale ale istoriei naționale și universale. Culegere de studii și materiale, (Chișinău 1992), 99-107.

Hîncu 1993a: I. Hîncu, Băștinașii plaiului moldav în lumina surselor arheologice (schițe). (Chișinău 1993).

Hîncu 1993b: I.Gh. Hîncu, Cetăți antice și medievale timpurii din Republica Moldova. (Chișinău 1993).

Hîncu 1995: I. Hîncu, Soarta românilor din Basarabia în evul mediu timpuriu (schiță istorico-arheologică). In: (S. Dumitrașcu ed.) Din istoria Europei romane, (Oradea 1995), 321-335.

Hîncu 1996a: I. Hîncu, Străvechi monumente din Republica Moldova. (Chișinău 1996).

Hîncu 1996b: I. Hîncu, Cu privire la cultura materială a românilor din Moldova în evul mediu timpuriu. Thracodacica XVII, 1-2, 1996, 217-231.

Hîncu 1997: I.G. Hîncu, Triburile tiverților și ulicilor în spațiul carpato-nistrean. In: (V. Spinei ed.), Spațiul Nord-Est Carpatic în mileniul întunecat, (Iași 1997), 125-132.

Hîncu 1998a: I. Hîncu, Semnificația etno-culturală a locuințelor din Moldova în evul mediu timpuriu. Tyragetia VI-VII, 1998, 29-34.

Hîncu 1998b: I. Hîncu, Alogenii și soarta băștinașilor din spațiul pruto-nistrean în antichitate și evul mediu timpuriu. In: CLIO. Almanah Istoric, ediția 1997, (Chișinău 1998), p. 5-18.

Hîncu 1999: I. Hîncu, Semnificația etnoculturală a vaselor de lut pregătite în evul mediu timpuriu de către populația din spațiul pruto-nistrean. Revista de Istorie a Moldovei 1-2, 1999, 27-39.

IM 1951: Istoriia Moldavii (ot drevneishikh vremen do Velikoi Oktiabr'skoi Sotsialisticheskoi Revoliutsii), tom I, (Kishinev 1951) // История Молдавии (от древнейших времен до Великой Октябрьской Социалистической Революций), том I, (Кишинев 1951).

IM 1965: Istoriia Moldavskoi SSR, tom 2, (Kishinev 1965) // История Молдавской ССР, том 2, (Кишинев 1965).

IMSSR 1987: Istoriia Moldavskoi SSR, tom 1, (Kishinev 1987) // История Молдавской ССР, том 1, (Кишинев 1987).

Ketraru 1964: N.A. Ketraru, Arkheologicheskie razvedki v doline reki Chugur, In: (V.S. Zelenchuk *et all.* red.koll.) Materialy i issledovaniia po arkheologii i etnografii Moldavskoi SSR, (Kishinev 1964), 272 // Н.А. Кетрапу, Археологические разведки в долине реки Чугур. В сб.: (В.С. Зеленчук и др. ред.колл.) Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР, (Кишинев 1964), 272.

Khynku 1964: I.G. Khynku, K voprosu o sud'bach romanizirovannogo naseleniia dunaisko-dnestrovskikh zemel' v VI-XII vv. (volokhi i slaviane). Tezisy dokladov I-go simpoziuma po arkheologii i etnografii iugo-zapada SSSR, (Kishinev 1964), 37-38 // И.Г. Хынку, К вопросу о судьбах романизированного населения дунайско-днестровских земель в VI-XII вв. (волохи и славяне). Тезисы докладов I-го симпозиума по археологии и этнографии юго-запада СССР, (Кишинев 1964), 37-38.

Khynku 1971: I.G. Khynku, Balkano-dunaiskaia kul'tura lesostepnoi Moldavii v X-XIV vv. In: (E.A. Rikman *et all.* red.), Ocherki istorii kul'tury Moldavii (II-XIV vv.), (Kishinev 1971), 119-179 // И.Г. Хынку, Балкано-дунайская культура лесостепной Молдавии в X-XIV вв. В сб.: (Е.А. Рикман и др. ред.) Очерки истории культуры Молдавии (II-XIV вв.), (Кишинев 1971), 119-179.

Khynku 1974: I.G. Khynku, Raskopki na poselenii X-XIV vv. u sela Hanska, In: (V.L. Lapushnian *ot.red.*) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1972 g., (Kishinev 1974), 159-172 // И.Г. Хынку, Раскопки на поселений X-XIV вв. у села Ханска. В сб.: (В.Л. Лапушнян *от.ред.*) Археологические исследования в Молдавии в 1972 г., (Кишинев 1974), 159-172.

Khynku 1976: I.G. Khynku, Etnicheskie cherty v zhilishshakh naseleniia Moldavii (X-XIV vv.). In: (G.L. Arsh *ot.red.*) Balkanskii issledovaniia, вып. 2, (Moskva 1976), 224-231 // И.Г. Хынку, Этнические черты в жилищах населения Молдавии (X-XIV вв.). В сб.: (Г.Л. Арш *от.ред.*) Проблемы истории и культуры. Балканские исследования, вып. 2, (Москва 1976), 224-231.

Khynku 1977: I.G. Khynku, Raskopki na poselenie Hanska. Arkheologicheskie Otkrytiia v 1976 g., 1977, 460-461 // И.Г. Хынку, Раскопки на поселение Ханска. Археологические открытия в 1976 г., 1977, 460-461.

Khynku 1992: I.G. Khynku, Drevneishie pamiatniki rodnogo kraia: gorodishsha tsentral'noi Moldovy. (Kishinev 1992) // И.Г. Хынку, Древнейшие памятники родного края: городища центральной Молдовы. (Кишинев 1992).

- Khynku et all. 1971:** I.G. Khynku, I.T. Nikulitse, I.A. Rafalovich, E.A. Rikman, V.L. Lapushnian, Issledovanie pamiatnikov u s. Hanska v Moldavii. Arkheologicheskie Otkrytiia v 1970 g., 1971, 360-361 // И.Г. Хынку, И.Т. Никулицэ, И.А. Рафалович, Е.А. Рикман, В.Л. Лапушнян, Исследование памятников у с. Ханска. Археологические открытия в 1970 г., 1971, 360-361.
- Khynku, Titov 1974:** I.G. Khynku, V.C. Titov, Iz istorii sela Koseshty po dannym raskopok 1973. In: (V.S. Beilekchi et all. ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1973 g., (Kishinev 1974), 156-188 // И.Г. Хынку, В.С. Титов, Из истории села Костешты по данным раскопок 1973 г. В сб.: (В.С. Бейлекчи и др. от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1973 г., (Кишинев 1974), 156-188.
- KIM 1949:** Kurs istorii Moldavii (ot drevneishikh vremen do Velikoi Oktiabr'skoi Sotsialisticheskoi Revoliutsii), chast' I, (Kishinev 1949) // Курс истории Молдавии (от древнейших времен до Великой Октябрьской Социалистической Революций), часть I, (Кишинев 1949).
- Markevich 1955:** V.I. Markevich, Arkheologicheskie pamiatniki v basseine Nizhnego techeniia reki Cherna. In: (N.A. Dimo ot.red.) Izvestiia Moldavskogo Filiala Akademii Nauk SSSR 5 (25), (Kishinev 1955), 128-143 // В.И. Маркевич, Археологические памятники в бассейне нижнего течения реки Черна. В сб.: (Н.А. Димо от.ред.) Известия Молдавского Филиала Академии Наук СССР 5 (25), (Кишинев 1955), 128-143.
- Meliukova 1961:** A.I. Meliukova, Otchet o rabote skifskogo otriada Moldavskoi ekspeditsii IA i MF AN SSSR v 1960 g., (Kishinev 1961). Arhiva MNIM, in.nr. 399 // А.И. Мелюкова, Отчет о работе скифского отряда Молдавской экспедиции ИА и Молдавского филиала АН СССР в 1960 г., (Кишинев 1961). Arhiva MNIM, in.nr. 399.
- Moroi 2023:** N. Moroi, Politizarea cercetărilor istorice în domeniul etno-național în a doua jumătate a anilor '70 ai secolului al XX-lea din RSS Moldovenească. Akademos. Revista de știință, inovare, cultură și artă 3, 2023, 138-146.
- Pletneva 1981:** S.A. Pletneva, Balkano-Dunaiskaia kul'tura. In: (B.A. Rybakov gl.red.) Arkheologiiia SSSR. Stepi Evrazii v epokhu srednevekov'ia, (Moskva 1981), 75-77 // С.А. Плетнева, Балкано-Дунайская культура. В сб.: (В.А. Рыбаков гл.ред.) Археология СССР. Степи Евразии в эпоху средневековья, (Москва 1981), 75-77.
- Pletneva 1982:** S.A. Pletneva, Kochevniki srednevekov'ia. Poiski istoricheskikh zakonomernostei. (Moskva 1982) // С.А. Плетнева, Кочевники средневековья. Поиски исторических закономерностей. (Москва 1982).
- Polevoi 1972:** L.L. Polevoi, Formirovanie osnovnykh gipotez proiskhozhdeniia vostochno-romanskikh narodnostei Karpato-Dunaiskikh zemel'(feodal'naia i burzhuaznaia istoriografia XVII – pervoi poloviny XX vv.). In: (I.G. Budak et all. red.koll.) Iugo-Vostochnaia Evropa v srednie veka, (Kishinev 1972), 46-91 // Л.Л. Полевой, Формирование основных гипотез происхождения восточно-романских народностей Карпато-Дунайских земель (феодалная и буржуазная историография XVII – первой половины XX вв.). В сб.: (И.Г. Будак и др. ред.колл.) Юго-Восточная Европа в средние века, (Кишинев 1972), 46-91.
- Postică 1994:** Gh. Postică, Români din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu. (Chișinău 1994).
- Postică 1995:** Gh. Postică, Civilizația veche românească din Moldova. (Chișinău 1995).
- Postică 1996:** Gh. Postică, Monumentele arheologice din sec. V-VII în spațiul pruto-nistean. Thraco-Dacica XVII, 1-2, 1996, 207-215.
- Postică 1997:** Gh. Postică, Unele considerații privind interpretarea etnică a monumentelor arheologice medievale timpurii din nordul Bucovinei. In: (V. Spinei ed.), Spațiul nord-est carpatic în mileniul întunecat, (Iași 1997), 117-132.
- Postică 1999a:** Gh. Postică, Continuitatea așezărilor din spațiul pruto-nistean în epoca migrațiilor (sec. V-XIII). Thraco-Dacica XX, 1-2, 1999, 329-364.
- Postică 1999b:** Gh. Postică, Agricultura medievală timpurie în spațiul pruto-nistean. In: (T. Arnăut et all.) Studia in honorem Ion Niculiță, (Chișinău 1999), 268-279.
- Postică 2007:** Gh. Postică, Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII). (București 2007).
- Postică 2021:** Gh. Postică, Așezarea medievală timpurie de la Păhărnicieni-„Petruca” din Codrii Orheiului. In memoriam Ion Hâncu (1931-2003). (Chișinău 2021).
- Postică, Hîncu 2023:** Gh. Postică, I. Hîncu, Hansca: Așezarea medievală timpurie din Codrii Lăpușnei. (Chișinău 2023).
- Postike 1985:** G.I. Postike, Arkheologicheskie issledovaniia na srednevekovom poselenii Hanska. In: (V.S. Beilekchi ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1981 g., (Kishinev 1985), 156-168 // Г.И. Постикэ, Археологические исследования на средневековом поселении Ханска. В сб.: (В.С. Бейлекчи от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1981 г., (Кишинев 1985), 156-168.
- Rabinovich 1990:** R.A. Rabinovich, K probleme kul'turnoi i etnicheskoi interpretatsii pamiatnikov tipa Petrukha-Lukashevka. In: (V.A. Dergachev ot.red.) Arkheologicheskie issledovaniia molodykh uchennykh Moldavii, (Kishinev 1990), 51-57 // Р.А. Рабинович, К проблеме культурной и этнической интерпретаций памятников

типа Петруха-Лукашевка. В сб.: (В.А. Дергачев от.ред.) Археологические исследования молодых учених Молдавии, (Кишинев 1990), 51-57.

Rabinovich 1991a: R.A. Rabinovich, Goncharnyi gorn na poselenii X-XII vv. u s. Rud'. In: (N.A. Ketraru ot.red.) Khoziaistvennye komplekсы drevnikh obshshestv Moldovy, (Kishinev 1991), 99-109 // Р.А. Рабинович, Гончарный горн на поселении X-XII вв. у с. Рудь. В сб.: (Н.А. Кетрапу от.ред.) Хозяйственные комплексы древних обществ Молдовы, (Кишинев 1991), 99-109.

Rabinovich 1991b: R.A. Rabinovich, Zhilishshe drevnerusskogo vremeni s mysa Peshtere. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie issledovaniia v Starom Orkhee, (Kishinev 1991), 63-68 // Р.А. Рабинович, Жилище древнерусского времени с мыса Пештере. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические исследования в Старом Орхее, (Кишинев 1991), 63-68.

Rabinovich 1997: R.A. Rabinovich, Karpato-Dnestrovskie zempli vo vtoroi polovine IX – pervoi polovine XIII vv. (Istoriko-arkheologicheskoe issledovanie). Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoi stepeni kandidata istoricheskikh nauk, (Sankt-Petersburg 1997) // Р.А. Рабинович, Карпато-Днестровские земли во второй половине IX – первой половине XIII вв. (историко-археологическое исследование). Автореферат диссертации на соискания ученой степени кандидата исторических наук, (Санкт-Петербург 1997).

Rabinovich 1999a: R.A. Rabinovich, Dirkhemy na territorii Moldovy: kul'turno-istoricheskii kontekst. Stratum Plus, nr. 5, 1999, 262-274 // Р.А. Рабинович, Дирхемы на территориях Молдовы: культурно-исторический контекст. Stratum Plus, nr. 5, 1999, 262-274

Rabinovich 1999b: R.A. Rabinovich, Prizrachnaia Berlad'. O dostovernosti odnoi fal'sifikatsii", Stratum Plus, nr. 5, 1999, 357-378 // Р.А. Рабинович, Призрачная Берладь. О достоверности одной фальсификаций. Stratum Plus, nr. 5, 1999, 357-378

Rabinovich, Gukin 1991: R.A. Rabinovich, V.D. Gukin, Rezul'taty raskpok na poselenii Braneshty XIII i nekotorye spornye voprosy izucheniia pamiatnikov tipa Petrukha-Lukashovka. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Drevnosti Iugo-Zapada SSSR (I – seredina II tysiacheletia n.e.), (Kishinev 1991), 205-224 // Р.А. Рабинович, В.Д. Гукин, Результаты раскопок на поселении Бранешты XIII и некоторые спорные вопросы типа Петруха-Лукашовка. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Древности Юго-Запада СССР (I – середина II тысячелетия н.э.), (Кишинев 1991), 205-224.

Rabinovich, Riabtseva 1997: R.A. Rabinovich, S.S. Riabtseva, Iuvelirnye ukrasheniia s zern'iu iz Karpato-Podnestrov'ia v kontekste kul'turno-istoricheskikh protsessov X-XI vv. Stratum plus, 1997, 236-245 // Р.А. Рабинович, С.С. Рябцева, Ювелирные украшения с зернью из Карпато-Поднестровья в контексте культурно-исторических процессов X-XI вв. Stratum plus, 1997, 236-245

Rafalovich 1965: I.A. Rafalovich, Rannelslavianskoe selishshe Khucha V-VII vv. (s. Shapte-Ban', Ryshkansko g-na MSSR). Kratkie Soobshsheniia Instituta Arkheologii AN SSSR 105, 1965, 123-128 // И.А. Рафалович, Раннеславянская селище Хуча V-VII вв. (с. Шапте-Бань, Рышканского р-на МССР). Краткие Сообщения Института Археологии АН СССР 105, 1965, 123-128.

Rafalovich 1971: I.A. Rafalovich, Material'naia kul'tura slavian v VI-IX vv. In: (E.A. Rikman *et all.* red.), Ocherki istorii kul'tury Moldavii (II-XIV vv.), (Kishinev 1971), 59-118 // И.А. Рафалович, Материальная культура славян в VI-IX вв. В сб.: (Е.А. Рикман и др. ред.) Очерки истории культуры Молдавии (II-XIV вв.), (Кишинев 1971), 59-118.

Rafalovich 1972: I.A. Rafalovich, Slaviane VI-IX vekov v Moldavii. (Kishinev 1972) // И.А. Рафалович, Славяне VI-IX веков в Молдавии. (Кишинев 1972).

Rafalovich 1974: I.A. Rafalovich, Kul'tura slavian Moldavii (VI-IX vv.). In: (V.S. Zelenchuk ot.red.) Drevniaia kul'tura Moldavii, (Kishinev 1974), 81-108 // И.А. Рафалович, Культура славян Молдавии (VI-IX вв.). В сб.: (В.С. Зеленчук от.ред.) Древняя культура Молдавии, (Кишинев 1974), 81-108.

Rafalovich 1975: I.A. Rafalovich, K voprosu o stepeni vliianiia Vizantii na material'nuu kul'turu naseleniia Karpato-Dunaiskikh zemel' v VI-IX vv. In: (V.Ia. Grosul ot.red.) Karpato-Dunaiskie zempli v srednie veka, (Kishinev 1975), 7-19 // И.А. Рафалович, К вопросу о степени влияния Византии на материальную культуру населения Карпато-Дунайских земель в VI-IX вв. В сб.: (В.Я. Гросул от.ред.) Карпато-Дунайские земли в средние века, (Кишинев 1975), 7-19.

Rafalovich 1983: I.A. Rafalovich, Slaviane VI-IX vv. v Dnestrovsko-Karpatskikh zemliakh v osveshshenii zaru-bezhnoi istoriografii. In: (V.S. Zelenchuk ot.red.) Slaviano-Moldavskie sviazi i rannie etapy etnicheskoi istorii moldavan, (Kishinev 1983), 31-49 // И.А. Рафалович, Славяне VI-IX вв. в Днестровско-Карпатских землях в освещении зарубежной историографии. В сб.: (В.С. Зеленчук от.ред.) Славяно-молдавские связи и ранние этапы этнической истории молдаван, (Кишинев 1983), 31-49.

Rafalovich, Lapushnian 1974: I.A. Rafalovich, G.L. Lapushnian, Raboty Reutskoi ekspeditsii. In: (V.L. Lapush-

nian ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1972 g., (Kishinev 1974), 110-147 // И.А. Рафалович, Г.Л. Лапушнян, Работы Реутской экспедиции. В сб.: (В.Л. Лапушнян от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1972 г., (Кишинев 1974), 110-147.

Rafalovich, Rikman 1965: I.A. Rafalovich, E.A. Rikman, K voprosu o sootnoshenii cherniakhovskoi i ranneslavianskoi kul'tur VI-VII vv. v Dnestrovsko-Dunaiskom regione. Kratkie Soobshsheniia Instituta Arkheologii AN SSSR 105, 1965, 42-59 // И.А. Рафалович, Э.А. Рикман, К вопросу о соотношении черняховской и раннеславянской культур VI-VII вв. в Днестровско-Дунайском регионе. Краткие Сообщения Института Археологии АН СССР 105, 1965, 42-49.

Rikman 1954: E.A. Rikman, K voprosu o slavianskikh chertakh v narodnoi material'noi kul'ture Moldavii. Kratkie Soobshsheniia Instituta Istorii Material'noi Kul'tury AN SSSR 56, 1954, 51-58 // Э.А. Рикман, К вопросу о славянских чертах в народной материальной культуре Молдавии. Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры АН СССР 56, 1954, 51-58.

Rikman 1957: E.A. Rikman, Desiat' let arkheologicheskikh issledovani v Moldavii. Dnestr 5, 1957, 110-118 // Э.А. Рикман, Десять лет археологических исследований в Молдавии. Днестр 5, 1957, 110-118.

Rikman 1973: E.A. Rikman, Ob areale romanizatsii naseleniia severnykh nizov'ev Dunaia v pervoi polovine I tys. n.e. In: Aktual'nye voprosy etnografii: materialy komissii etnografii 1972-1973 gg., (Moskva 1973), 51-59 // Э.А. Рикман, Об ареале романизации населения северных низовьев Дуная в первой половине I тыс. н.э. В сб.: Актуальные вопросы этнографии: материалы комиссии этнографии 1972-1973 гг., (Москва 1973), 51-59.

Rikman 1974: E.A. Rikman, O nekotorykh aspektakh romanizatsii naseleniia severnykh nizov'ev Dunaia v pervoi polovine I tys. n.e. (Moskva 1974) // Э.А. Рикман, О некоторых аспектах романизации населения северных низовьев Дуная в первой половине I тыс. н.э. (Москва 1974).

Rikman 1975: E.A. Rikman, Etnicheskaia istoriia naseleniia Podnestrov'ia i prilagaiushsikh Podunav'ia v pervykh vekakh n.e. (Moskva 1975) // Э.А. Рикман, Этническая история населения Поднестровья и прилегающих Подунавья в первых веках н.э. (Москва 1975).

Rikman 1976a: E.A. Rikman, O romanizatsii naseleniia Karpato-Dunaiskikh oblastei v pervoi polovine I tys. n.e. In: (Iu.V. Bromlei ot.red.) Karpatskii sbornik, (Moskva 1976), 27-30 // Э.А. Рикман, О романизации населения Карпато-Дунайских областей в первой половине I тыс. н.э. В сб.: (Ю.В. Бромлей от.ред.) Карпатский сборник, (Москва 1976), 27-30.

Rikman 1976b: E.A. Rikman, Problema etnogeneza v sovremennoi rumynskoi istoriografii. In: (V.V. Ivanov, V.D. Koroliuk ot.red.) Voprosy etnogeneza i etnicheskoi istorii slavian i vostochnykh romantsev. Metodologia i istoriografia, (Moskva 1976), 232-244 // Э.А. Рикман, Проблема этногенеза в современной румынской историографии. В сб.: (В.В. Иванов, В.Д. Корольюк от.ред.) Вопросы этногенеза и этнической истории славян и восточных романцев. Методология и историография, (Москва 1976), 232-244.

Rikman 1978: E.A. Rikman, Nekotorye voprosy romanizatsii levoberezh'ia Nizhnego Dunaia v I tys. n.e., Slavia-no-voloshskie sviazi. (Kishinev 1978) // Э.А. Рикман, Некоторые вопросы романизации левобережья Нижнего Дуная в I тыс. н.э. Славяно-волошские связи. (Кишинев 1978).

Roshal', Fedorov 1973: M.G. Roshal', G.B. Fedorov, Zhilye i proizvodstvennye sooruzheniia drevnerusskogo poseleniia Rud'. In: (G.F. Chebotarenko ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1970-1971 gg., (Kishinev 1973), 155-176 // М.Г. Рошаль, Г.Б. Фёдоров, Жилье и производственные сооружения древнерусского поселения Рудь. В сб.: (Г.Ф. Чеботаренко от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1970-1971 гг., (Кишинев 1973), 155-176.

Sergeev 1960: G.P. Sergeev, Raskopki srednevekovogo poseleniia v Kobuska Veke (Moldavskaia SSR). In: (E.V. Konduraki et all. red.) Materialy i Issledovaniia po Arkheologii Iugo-Zapada SSSR i Rumynskoi Narodnoi Respubliki, (Kishinev 1960), 297-307 // Г.П. Сергеев, Раскопки средневекового поселения в Кобуска Веке (Молдавская ССР). В сб.: (Е.В. Кодрураки и др. ред.) Материалы и Исследования по Археологии Юго-Запада СССР и Румынской Народной Республики, (Кишинев 1960), 297-307.

Smilenko 1991: A.T. Smilenko, Spornye voprosy v izuchenii drevnostei VIII-X vv. Severo-Zpadnogo Prichernomor'ia. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Drevnosti Iugo-Zapada SSSR (I – seredina II tysiacheletia n.e.), (Kishinev 1991), 166-185 // А.Т. Смиленко, Спорные вопросы в изучении древностей VIII-X вв. Северо-Западного Причерноморья. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Древности Юго-Запада СССР (I – середина II тысячелетия н.э.), (Кишинев 1991), 166-185.

Smilenko, Kozlov 1985: A.T. Smilenko, V.I. Kozlov, Slavianskoe poselenie kontsa I tysiacheletia n.e. u s. Shabo na Dnestrovskom limane. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia Srednevekovykh Pamiatnikov Dnestrovsko-Prutskogo Mezhdurech'ia, (Kishinev 1985), 119-136 // А.Т. Смиленко, В.И. Козлов, Славянское

поселение конца I тысячелетия н.э. у с. Шоба на Днестровском лимане. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические Исследования Средневековых Памятников Днестровско-Прутского Междуречья, (Кишинев 1985), 119-136.

Smilenko, Kozlovskii 1987a: A.T. Smilenko, A.A. Kozlovskii, Srednevekovye poseleniia v primorskoj chasti dneostro-dunaiskogo mezhdurech'ia. In: (A.T. Smilenko ot.red.) Dnestro-dunaiskoe mezhdurech'e v I – nachale II tys. n.e. Sbornik nauchnykh trediv, (Kiev 1987), 67-83 // А.Т. Смиленко, А.А. Козловский, Средневековые поселения в приморской части днестро-дунайского междуречья. В сб.: (А.Т. Смиленко от.ред.) Днестро-дунайское междуречье в I – начале II тыс. н.э. Сборник научных трудов, (Киев 1987), 67-83.

Smilenko, Kozlovskii 1987b: A.T. Smilenko, A.A. Kozlovskii, Poseleniia u sel Shabo i Bogatoe Odesskoj oblasti. In: (A.T. Smilenko ot.red.) Dnestro-dunaiskoe mezhdurech'e v I – nachale II tys. n.e. Sbornik nauchnykh trediv, (Kiev 1987), 98-121 // А.Т. Смиленко, А.А. Козловский, Поселения у сел Шабо и Богатое Одесской области. В сб.: (А.Т. Смиленко от.ред.) Днестро-дунайское междуречье в I – начале II тыс. н.э. Сборник научных трудов, (Киев 1987), 98-121.

Smirnov 1964: G.D. Smirnov, Arkheologicheskie razvedki v Nizhnem techenii Reuta. In: (V.S. Zelenchuk *et all.* red.koll.) Materialy i issledovaniia po arkhologii i etnografii Moldavskoi SSR, (Kishinev 1964), 248-252 // Г.Д. Смирнов, Археологические разведки в Нижнем течении Реута. В сб.: (В.С. Зеленчук и др. ред.колл.) Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР, (Кишинев 1964), 248-252.

Tel'nov 1994: N. Tel'nov, Complexe medievale timpurii de prelucrare a fierului în interfluviul Prut-Nistru. Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei XXI, 1994, 31-40.

Tel'nov 1983a: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok v 1982 g. (Kishinev 1983). Arhiva MNIM, nr.inv.184 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках поселения Скок в 1982 г. (Кишинёв 1983). Arhiva MNIM, nr.inv.184.

Tel'nov 1983b: N.P. Tel'nov, Raskopki slavianskogo poseleniia Skok. Arkheologicheskie Otkrytiia v 1982 g., 1983, 416-417 // Н.П. Тельнов, Раскопки славянского поселения Скок. Археологические Открытия в 1982 г., 1983, 416-417.

Tel'nov 1984: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok v 1983 g. (Kishinev 1984). Arhiva MNIM, nr.inv.206 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках поселения Скок в 1983 г. (Кишинёв 1984). Arhiva MNIM, nr.inv.206.

Tel'nov 1985a: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok v 1984 g. (Kishinev 1985). Arhiva MNIM, nr.inv.216 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках поселения Скок в 1984 г. (Кишинёв 1985). Arhiva MNIM, nr.inv.216.

Tel'nov 1985b: N.P. Tel'nov, Ranneslavianskie poseleniia Gordinesht' I i Korpach. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia Srednevekovykh Pamiatnikov Dnestrovsko-Prutskogo Mezhdurech'ia, (Kishinev 1985), 91-105 // Н.П. Тельнов, Раннеславянские поселения Гординешть I и Корпач. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические Исследования Средневековых Памятников Днестровско-Прутского Междуречья, (Кишинев 1985), 91-105.

Tel'nov 1986: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok v 1985 g. (Kishinev 1986). Arhiva MNIM, nr.inv. 232 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках поселения Скок в 1985 г. (Кишинёв 1986). Arhiva MNIM, nr.inv. 232.

Tel'nov 1987a: N.P. Tel'nov, Izuchenie slavianskoj kul'tury v Moldavii v kontse 70-h i v 80-e gody. In: (A.T. Smilenko ot.red.) Dnestro-dunaiskoe mezhdurech'e v I – nachale II tys. n.e. Sbornik nauchnykh trediv, (Kiev 1987), 58-67 // Н.П. Тельнов, изучение славянской культуры в Молдавии в конце 70-х и 80-е годы. В сб.: (А.Т. Смиленко от.ред.) Днестро-дунайское междуречье в I – начале II тыс. н.э. Сборник научных трудов, (Киев 1987), 58-67.

Tel'nov 1987b: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok Orkheiskork r-na. (Kishinev 1987). Arhiva MNIM, nr.inv. 238 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках на поселении Скок Орхейского р-на. (Кишинёв 1987). Arhiva MNIM, nr.inv. 238.

Tel'nov 1987c: N.P. Tel'nov, Otchet o raskopkakh poseleniia Skok v 1987 g. (Kishinev 1987). Arhiva MNIM, nr.inv. 263 // Н.П. Тельнов, Отчет о раскопках поселения Скок в 1987 г. (Кишинёв 1987). Arhiva MNIM, nr.inv. 263.

Tel'nov 1991a: N.P. Tel'nov, Slavianskie zhilishsha VI-X vv. Dnestrovsko-prutskogo mezhdurech'ia. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Drevnosti Iugo-Zapada SSSR (I – seredina II tysiacheletia n.e.), (Kishinev 1991), 145-165 // Н.П. Тельнов, Славянские жилища VI-X вв. Днестровско-прутского междуречья. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Древности Юго-Запада СССР (I – середина II тысячелетия н.э.), (Кишинев 1991), 145-165.

Tel'nov 1991b: N.P. Tel'nov, Slavianskie zhelezodelatel'nye sooruzheniia v Moldove. In: (N.A. Ketraru ot.red.)

Khoziaistvennye komplekсы drevnikh obshchestv Moldovy, (Kishinev 1991), 87-96 // Н.П. Тельнов, Славянские железодельные сооружения в Молдове. В сб.: (Н.А. Кетрару от.ред.) Хозяйственные комплексы древних обществ Молдовы, (Кишинев 1991), 87-69.

Tel'nov 1991c: N.P. Tel'nov, Itogi rabot na poselenii Skok. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie issledovaniia v Starom Orkhee, (Kishinev 1991), 53-63 // Н.П. Тельнов, Итоги работ на поселении Скок. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические исследования в Старом Орхее, (Кишинев 1991), 53-63.

Tel'nov 1997a: N.P. Tel'nov, Ob istoricheskoi sud'be vostochnoslavianskikh drevnostei tipa Luki-Raikovetskoj v Dnestrovsko-Prutskom mezhdurech'e. In: (V.D. Baran vid.red.) Problemi pokhodzhennia ta istorichnogo rozvitki slov'ian, (Kiiv-L'viv 1997), 184-189 // Н.П. Тельнов, Об исторической судьбе восточнославянских древностей типа Луки-Райковецкой в Днестровско-Прутском междуречья. В сб.: (В.Д. Баран від.ред.) Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян, (Київ-Львів 1997).

Tel'nov 1997b: N.P. Tel'nov, O sootnoshenii drevnostei tipa Luki-Raikovetskoj s posleduiushshimi kul'turami v Dnestrovsko-Prutskom mezhdurech'e. In: (V.D. Dergaciov red.) Vestigii Arheologice din Moldova, (Chișinău 1997), 246-251 // Н.П. Тельнов, О соотношений древностей типа Луки-Райковецкой с последующими культурами в Днестровско-Прутском междуречья. In: (V.D. Dergaciov red.) Vestigii Arheologice din Moldova, (Chișinău 1997), 246-251.

Tel'nov 1999: N.P. Tel'nov, Vostochnoslavianskie drevnosti VIII-X vv. Dnestrovsko-Prutskogo mezhdurech'ia. Stratum Plus, nr. 5, 1999, 313-327 // Н.П. Тельнов, Восточнославянские древности VIII-X вв. Днестровско-Прутского междуречья. Stratum Plus, nr. 5, 1999, 313-327.

Tel'nov, Riaboi 1985: N.P. Tel'nov, T.F. Riaboi, Novye dannye o ranneslavianskom poselenii u s. Khanska. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia Srednevekovykh Pamiatnikov Dnestrovsko-Prutskogo Mezhdurech'ia, (Kishinev 1985), 105-119 // Н.П. Тельнов, Т.Ф. Рябой, Новые данные о раннеславянском поселении у с. Ханска. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические Исследования Средневековых Памятников Днестровско-Прутского Междуречья, (Кишинев 1985), 105-119.

Tentiuc 1994: I. Tentiuc, Cercetări arheologice în așezarea Durlești-Valea Babei. Arheologia Moldovei XVII, 1994, 255-258.

Tentiuc 2012: I. Tentiuc, Contribuții la istoria și arheologia spațiului pruto-nistrean. Siturile de la Durlești și Molești. Biblioteca Tyragetia, XXI, (Chișinău 2012).

Tentiuk 1988: I.S. Tentiuk, Raskopki poselenii u s. Durleshty. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Srednevekovye Pam'iatniki Dnestrovsko-Prutskogo Mezhdurech'ia, (Kishinev 1988), 77-85 // И.С. Тентюк, Раскопки поселения у с. Дурлешты. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Средневековые памятники Днестровско-Прутского междуречья, (Кишинев 1988), 77-85.

Țurcanu 2021: I. Țurcanu, Populația romanică din spațiul est-carpatic și relațiile ei cu slavii în a doua jumătate a mileniului I. O sumară privire istoriografică. (Iași 2021).

Vlasenko 1985: I.G. Vlasenko, Raskopki poselenii Ivanchia II i Braneshy III. In: (P.P. Byrnia ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia Srednevekovykh Pamiatnikov Dnestrovsko-Prutskogo Mezhdurech'ia, (Kishinev 1985), 141-152 // И.Г. Власенко, Раскопки поселения Иванча II и Бранешты III. В сб.: (П.П. Бырня от.ред.) Археологические Исследования Средневековых Памятников Днестровско-Прутского Междуречья, (Кишинев 1985), 141-152.

Vlasenko 1990: I.G. Vlasenko, Issledovaniia gorodishsha Rechula. In: (N.A. Ketraru ot.red.) Arkheologicheskie Issledovaniia v Moldavii v 1985 g., (Kishinev 1990), 212-229 // И.Г. Власенко, Исследования городища Речула. В сб.: (Н.А. Кетрару от.ред.) Археологические исследования в Молдавии в 1985 г., (Кишинев 1990), 212-229.

Zasurchev 1949: P.I. Zasurchev, Slavianskie poseleniia v Moldavii. Kratkie Soobshsheniia Instituta Istorii Material'noi Kul'tury AN SSSR XXVII, 1949, 102-103 // П.И. Засурчев, Славянские поселения в Молдавии. Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры АН СССР XXVII, 1949, 102-103.

Sergiu Musteață, dr. hab., profesor universitar, Universitatea de Stat „Ion Creangă”, str. Ion Creangă 1, MD-2069, Chișinău, Republica Moldova / Secția Patrimoniu Arheologic, Institutul Patrimoniului Cultural, bl. Ștefan cel Mare li Sfânt 1, MD-2001, Chișinău, Republica Moldova / Universitatea „Valahia”, Târgoviște, România, e-mail: sergiu_musteaata@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2206-9298.